

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararı*

(Bakanlar Delegeleri Komitesinin 30 Eylül 1999 Tarihli 681'ci Sayılı Bakanlar Komitesince kabul edilmiştir.)

Bakanlar Konseyi Avrupa Konseyi Statüsünün 15. b maddesi uyarınca

Cezaevlerindeki kalabalıklaşmanın ve cezaevi mevcudundaki artışın bir bütün olarak hem insan hakları hem de ceza infaz kurumlarından, cezaevi idarelerine ve ceza adaleti sistemine önemli bir sorun yarattığını dikkate alarak.

Cezaevi topluluğunun etkin yönetiminin, tüm suç türleri, suçü önlemede öncelikler, kanun külliyatlarındaki cezaların dağılımı, hükmedilen cezaların ağırlığı, kamusal ceza ve tedbirlerin uygulanma sıklığı, yargılama öncesi tutukluluğun uygulanışı, adli ceza dairelerin etkinliliği ve yeterliliği, diğerlerinden önemsiz olmaksızın halkın suç ve cezaya karşı yaklaşımı gibi konularla bağlantılı olduğunu düşünerek,

Cezaevinin aşırı kalabalıklığı ile mücadele eden ve cezaevi mevcudunun azaltılmasını amaçlayan tedbirlerin; suç ve suçü yönelmenin önlenmesini etkin yasa uygulamasını, kamu güvenliği ve bunun korunmasını, ceza ve tedbirlerin bireyselleştirilmesini ve mahkumların yeniden topluma kazandırılmasını amaçlayan tutarlı ve rasyonel bir suç politikasına yönelik olması gerektiğini onaylayarak,

Bu tür tedbirlerin, hukukun üstünlüğü ile yönetilen demokratik devletlerin temel prensipleriyle uyumlu olmasını ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Sözleşmenin uygulanmasında görevli organların içtihatlarına uygun olarak, insan haklarının garanti altına alınması yüksek hedefine tabi olması gerektiğini gözönünde bulundurarak,

Ayrıca cezanın işlevleri, özgürlüğü bağlayıcı ve bağlayıcı olmayan ceza tedbirlerin göreceli etkinliği ve cezaevleri gerçeğine ilişkin dengeli bilgi sağlamanın yanı sıra, siyasi ve idari yöneticiler, hâkimler, savcılar ve genel toplum tarafından bu tür tedbirler için gerekli desteğin sağlanmasının gerektiğini kabul ederek,

"İşkencenin Önlenmesi. İnsanlık Dışı ve Küçültücü Muamele veya Cezanın Önlenmesi Hakkındaki Avrupa Sözleşmesi"ni akılda tutarak,

Yargılama Bekleyenlerin Hapsedilmesi hakkındaki 80/11 nolu tavsiye kararının, Avrupa Cezaevi Kuralları hakkındaki 87/3 nolu Tavsiye Kararının eza Adaletinin Sadeleştirilmesi'ne ilişkin 87/18 nolu tavsiye kararının kamusal ceza ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kuralları hakkındaki 92/16 nolu Tavsiye Kararının ve Ceza Vermede Tutarlılık hakkındaki 92/17 nolu Tavsiye Kararlarının önemini kabul ederek.Üye devletlerin hükümetlerine;

Cezaevindeki aşırı kalabalıklaşmaya ve cezaevi nüfusundaki şişkinliğe ilişkin mevzuatlarını ve uygulamalarını gözden geçirirken uygun olan tüm önlemleri almalarını ve bu tavsiye kararının ekinde açıklanan ilkeleri uygulamalarını.

Suç sorunlarına ilişkin Avrupa Komitesi tarafından cezaevinin aşırı kalabalıklaşması ve cezaevi nüfusunun artışı hakkında yayınlanan raporların ve alınan tavsiye kararının en geniş ölçüde yayılmasını teşvik etmelerini tavsiye eder.

Üye devletlerin hükümetlerine;

Cezaevindeki aşırı kalabalıklaşmaya ve cezaevi nüfusundaki şişkinliğe ilişkin mevzuatlarını ve uygulamalarını gözden geçirirken uygun olan tüm önlemleri almalarını ve bu tavsiye kararının ekinde açıklanan ilkeleri uygulamalarını.

Suç sorunlarına ilişkin Avrupa Komitesi tarafından cezaevinin aşırı kalabalıklaşması ve cezaevi nüfusunun artışı hakkında yayınlanan raporların ve alınan tavsiye kararının en geniş ölçüde yayılmasını teşvik etmelerini tavsiye eder.

* Metinler Necati NURSAL'a ait Uluslar arası Cezaevi Standartları ve Denetimli Serbestlik Kuralları Kitabı'ndan alınmıştır.

R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararına Ek

I. Temel İlkeler

1. Özgürlükten mahrumiyet bir ceza veya tedbir önlemi olarak en son başvuru yeri olarak düşünülmeli ve bu nedenle yalnızca suçun ağırlığının başka bir tedbir veya cezayı açıkça yetersiz hale getirdiği durumlarda kullanılmalıdır.

2. Genellikle cezaevi sayısının artırılmasının, aşırı kalabalıklaşma sorununa kalıcı bir çözüm sunacağı düşünülmendiğinden, daha ziyade istisnai bir önlem olmalıdır. Cezaevlerinin ortalama kapasitesi bakımından yeterli olabilen, ancak iç ihtiyaçları karşılamakta yetersiz olan ülkeler, cezaevi kapasitelerinin dağılımının daha rasyonel bir şekilde yapılmasını başarmaya çalışmalıdır.

3. Kamusal ceza ve tedbirlerin mümkün olabilecek ağırlıklarına göre, uygun bir tertibe sokulması için düzenlemeler yapılmalı: hâkim ve savcılar mümkün olan en geniş ölçülerde onları kullanmaya özen göstermelidir.

4. Üye devletler belirli suç türlerinin suç olmaktan çıkarılması veya özgürlüğü; bağlayıcı cezayı gerektirmeyecek şekilde yeniden sınıflandırılması olasılığını göz önüne almalıdır.

5. Cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşması ve cezaevi nüfusu enflasyonuna karşı doğru bir stratejinin belirlenebilmesi için, soruna katkıda bulunan temel unsurların ayrıntılı analizi yapılmalı, bu özellikle, uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaları gerektiren suç tiplerine, suçun kontrol edilmesindeki önceliklere, toplumun tutum ve endişeleri ile mevcut cezalandırma uygulamalarına yönelik olmalıdır.

II Cezaevlerindeki Yer Sıkıntısıyla Başa Çıkma

6. Aşırı kalabalıklaşma sınırlarının aşılmasını önlemek için ceza infaz kurumları için maksimum bir kapasite belirlenmelidir.

7. Aşırı kalabalıklaşma koşullarının olduğu yerlerde; insan onuruna saygı, cezaevi idaresinin insani ve olumlu iyileştirme uygulama kararı, cezaevi personelinin rolünün ve etkili modern yönetim yaklaşımlarının tamamen tanınmasına özel önem verilmelidir. Avrupa Cezaevi Kuralları ile uyumlu olarak mahkumlara sağlanan kullanılabilir boş alanın miktarına, sağlık bilgisi ve hijyen kurallarına, yeterli uygun şekilde hazırlanan ve sunulan yiyeceğe ilişkin düzenlemelere, mahkum, sağlık bakımlarına ve açık havada faaliyet fırsatları tanınmasına özel önem verilmelidir.

8. Cezaevinin aşırı kalabalıklaşmasının bazı olum için, mahkumların aileleri ile ilişkileri mümkün olduğu ölçüde kolaylaştırmalı ve toplumun maksimum seviyede desteği sağlanmalıdır.

9. Yarı özgürlük, açık rejimler, cezaevinden ayrı bir yere yerleştirme gibi özgürlüğü bağlayıcı cezaların infazı için özel usuller; mahkumların iyileştirilmesi ve yeniden toplumla bütünleşmelerine, aile ve toplumsal bağlarını muhafaza etmelerine ve ceza infaz kurumlarındaki tansiyonun azaltılmasına katkı sağlanması için mümkün olduğu ölçülerde kullanılmalıdır.

III. Yargılama Safhası Öncesi Döneme İlişki Ceza Usul İşlemlerinden Kaçınılması, Yargı Tutukluluk Sürecinin Azaltılması

10. Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi'ne ilişkin öngörülen ilkelerin tamamen uygulanması amaç özellikle üye devletlerin, kendi anayasal ilkelerini veya hukusal geleneklerini hesaba katarken, ihtiyari soruşturma (veya aynı amaca hizmet tedbirler) ilkelerine sık sık başvurmayı ve basitleştirilmiş yöntemler amacıyla, uygun davalarda soruşturmaya alternatif olarak mahkeme dışı anlaşmaların kullanılmasını içermelidir.

11. Kil. Duruşma öncesi tutukluluk uygulaması ve bunun süresi adaletle elde edilmek istenen amaca uygun olarak en aza indirilmelidir. Bu amaç için üye devletler, hukuk ve uygulamalarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ilgili hükümlerine ve denetim organlarının içtihatlarına uyumlu olmasını sağlamalı ve Duruşma Süresince Devam Eden Hürriyetinden Yoksun Kalınma'ya ilişkin 80/11 nolu Tavsiye Kararında ifade olunan ilkeleri, özellikle duruşma öncesi tutuklanma kararı verilebilecek hallere ilişkin ilkeleri, rehber edinmelidir.

12. Zanlı suçlunun belirli bir adreste ikamet etmesi zorunluluğu, izin almadan belirli bir

yerden ayrılmasının veya o yere girmenin kısıtlanması, kefaletle salıverilme veya adli organlarca tayin edilen bir birim tarafından denetlenme ve yardım gibi tutuklamaya alternatif uygulamalar mümkün olabilen en geniş ölçüde kullanılmalıdır. Bu bağlamda, belirli bir yerde tutarak, elektronik izleme aletleriyle, gözetleme ihtiyacına da dikkat çekilmelidir.

1. Duruşma öncesi tutukluluğun etkin ve insani kullanımına yardımcı olmak için elverişli mali kaynak ve insan kaynakları sağlanmalı ve uygun prosedür araçla yönetsel teknikler gerektiği gibi geliştirilmelidir.

IV. Duruşma Safhasına İlişkin Önlemler Cezalar/Tedbirler Sistemi / Ceza Süresinin Uzunluğu

14. Cezaevi sistemi üzerinde ağır bir yük olarak yer alan uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları içeren mahkumiyetlere başvurunun azaltılması ve kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaların kamusal ceza ve tedbirlerle ikame edilmesi için çaba harcanmalıdır.

15. Özgürlükten mahrumiyet yerine kullanılabilir kamusal ceza ve tedbirlerin ihdas edilmesinde aşağıda belirtilen hususlar göz önünde bulundurulmalıdır. .

- Yüklenen koşullar ile birlikte hapis cezasının infazının ertelenmesi,
- Bir hapis cezasına hükmedilmeksizin müstakil bir yaptırım olarak "probation'a (sanığın denetimli özgüllük altında tutulması) hükmedilmesi,
- Yüksek yoğunluklu denetim,
- Kamusal hizmet (yani kamu yararına ücretsiz çalışma)
- İyileştirme emirleri / belirli suçlu kategorileri için sözleşmeyle iyileştirmenin uygulanması.
- Mağdur-sanık uzlaşması / mağdurun tazmin edilmesi,
- Hareket özgürlüğünün sokağa çıkma yasağı veya elektronik izleme gibi araçlarla kısıtlanması.

16.Kamusal cezalar ve tedbirler sadece Kamusal Cezalar ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kurallarında öngörülen garantilere ve koşullara uygunluk içerisinde hükmetmiş olunabilir.

17. Hürriyeti bağlayıcı ve hürriyeti bağlayıcı olmayan ceza ve tedbirlerin birleşimi, tecil edilmemiş hürriyeti bağlayıcı cezaları müteakiben kamusal hizmet, toplumda yoğun denetim, evde infazın elektronik izlenmesi veya uygun durumlarda iyileştirmeye katlanma yükümlülüğü şeklinde yasa ve uygulamaların içine sokulmalıdır.

Mahkumiyet, savcı ve hâkimlerin rolü

18.Savcı ve hâkimler, kanunu tatbik ederken, özellikle cezaevi kapasitesi nünden elde edilebilir kaynakları göz önünde bulundurmaya çalışmalıdırlar. Bu bağlamda, mevcut cezalandırma yapıları ile planlanan cezalandırma politikalarına cezaevi nüfusunun artması üzerindeki etkilerini değerlendirmeye sürekli bir özen gösterilmelidir.

19.Savcı ve hâkimlerin desteklerini sağlamak ve verimli olmayan mahkumiyet uygulamalarından kaçınmak amacıyla, cezaevinin aşırı kalabalıklığı ve cezaevi nüfusunun artışına ilişkin ceza politikalarının planlanması sürecine katılmaları sağlanmalıdır.

20.Cezalandırmanın mantıklı temelleri, kanun koyucu veya diğer yetkili otoriteler tarafından, hapis edilmenin azaltılması, kamusal ceza ve tedbirlerin alanının genişletilmesi ve arabuluculuk veya mağdurun tazmin edilmesi gibi değişik tedbirlerin kullanılması amacıyla hazırlanmalıdır.

21.Cezanın uygun miktarının belirlenmesi üzerinde eski mahkumiyetlerin oynadığı rolün yanında, cezayı ağırlaştırıcı ve hafifleten faktörlere de özel bir dikkat gösterilmelidir.

V. Yargılama Sonrası Döneme İlişkin Önlemler Kamusal Ceza ve Tedbirlerin Ugulanması-Özgürlüğü Bağlayıcı Cezanın İnfazı

22.Kamusal ceza ve tedbirlerin kısa süreli hapis cezalarına güvenebilir bir alternatif olabilmesi için etkin uygulama özellikle;

- Hâkim ve savcılara etkinlikleri konusunda güvence vermek için bir tür kamusal cezaların infazı ve izlenmesi bakımından, en az olmayan alt yapısal düzenlemeler ile,

- Toplumun korunması ve güvenliğinin sağlanması için suçlunun yeniden suç işleme riskini tanımlamak amacıyla gözetim stratejileri tahmini ve risk yönetiminin geliştirilmesi ve kullanılması aracılığıyla sağlanmalıdır.

23. Bireyselleştirilmiş tedbirler tercih edilmek suretiyle, çekilmekte olan asıl cezanın süresini azaltacak olan erken şartlı tahliye ve cezaevi kalabalığının yönetimi için toplu tedbirler (aflar, toplu indirimler) gibi tedbirlerin geliştirilmesi teşvik edilmelidir.

24. Af sadece mahkûmiyet süresini azaltan değil, aynı zamanda suçlunun topluma planlı dönüşüne önemli katkı sağlayan en etkin ve yapıcı tedbirlerden biri olarak düşünülmelidir.

25. Yetkili adli ve idari organların bu tedbiri değerli ve güvene layık bir seçenek olarak teşvik etmesi amacından az olmayacak şekilde, affın kullanımının artırılması ve genişletilmesi için. toplumda suçluyu destekleyecek, yardım edecek ve denetleyecek en iyi koşullar yaratılmalıdır.

26. Hapishane sürecindeki iyileştirmenin ve tahliye sonrası iyileştirme ve gözetimleri bakımından, suçluların toplumla bütünleştirmelerini kolaylaştıracak, tekrar suç işlemeyi azaltacak, kamu güvenliğini ve korunmasını sağlayacak hakim ve savcılara, tedbirlerin amacının çekilmesi gereken asıl cezanın süresini azaltmak olduğunu ve kamusal ceza ve tedbirlerin yapıcı etkin programlar planlanmalı ve yürütülmelidir.